

Rozhovory o živote 5

Michail Veličko

kandidát ekonomických vied.

Video s českými titulkami: [TU](#)

OBSAH: Typ psychiky a dĺžka procesov riadenia | Rozlíšenie signálu od pozadia | Je človek sebestačný v rozlišovaní informácie? | Vnímanie obrazov | Vnímanie zvukov | Rozlíšenie znamená aj spásu | Osvietenie rozlíšením | Diskretizácia | Filozofia je ladička | Umenie dialektiky | Svetonázorové systémy | Rozhodovanie je riadenie | Ľudovláda

MV: Minule sme hovorili o typoch režimu psychiky. Čo by sme k tejto téme mali ešte dodať?

Typ psychiky a dĺžka procesov riadenia

Typ štruktúry psychiky, ktorý vytvorili samotní ľudia, teda ten založený na *užívaní rôznych psychotropných látok* je taký, že vytrháva človeka z jeho činnosti v pravidelných intervaloch... napríklad medzi dvoma nutkaniami si zafajčiť. U niekoho je to hodina, u niekoho dve, a niekto si zapaluje cigaretu od cigarety.

Ďalší je *zvierací typ režimu psychiky*. Jeho podstatou je obsluha inštinktívnych programov správania, ktoré sú tiež z časového hľadiska pomerne krátkodobé.

Zombi — kultúrou podmienené programy správania, orientované predovšetkým na riešenie problémov bežného života, ktorých doba trvania je tiež pomerne nevýznamná.

A ak sa pozrieme na život, tak v ňom to funguje tak, že všetky krátke procesy sú fragmentmi nejakých dlhších procesov a prebiehajú buď na ich pozadí, alebo priamo v ich jadre. Z toho teda vyplýva fakt, že ten, kto je schopný kontrolovať dlhotrvajúce procesy, má moc nad všetkými tými, ktorí toho nie sú schopní. Vzhľadom k tomu, že každá práca si vyžaduje určité vnútorné rozpoloženie, tak ak nutkanie fajčiť vytrhne človeka z jeho rozpoloženia každých 20-30 minút, dlhotrvajúce procesy preňho nie sú prístupné, alebo kvalita ich riadenia je nízka. Takže všetky typy režimov psychiky sa vlastne radia pekne za sebou, podľa dĺžky trvania procesov, ktoré sú schopné kontrolovať. Vo všeobecnosti, *kultúrou podmienené programy správania sa prejavujú v hraniciach dĺžky ľudského života*.

Démonický a Ľudský typ režimu psychiky pri realizácii svojho tvorivého potenciálu môžu vytvárať procesy, ktorých doba trvania niekoľkonásobne prevyšuje dĺžku ľudského života. Ukazuje sa, že démonický typ má svoje isté obmedzenia, pretože démon sa orientuje na vlastné zdroje, ktoré sú obmedzené. No a ľudský typ štruktúry psychiky, ktorého činnosť prebieha v súčinnosti s Najvyšším, sa môže dotýkať večnosti.

Rozdiely medzi typmi psychiky sú len rozdielmi medzi informačno-algoritmickými režimami samotnej psychiky. A k čomu v nej dochádza? *V psychike je uložené videnie a chápanie sveta — predstavujúce subjektívny model sveta — a ten musí zabezpečiť mnohovariantné modelovanie pri tempe prebiehajúcim samotné udalosti, aby sme si stihli vybrať tú jednu jedinou variantu prípadne množinu variant, na ktorú sa vo svojom konaní budeme orientovať, a ktorú budeme realizovať*.

Nakoľko mnohí ľudia by chceli vedieť dokonale vnímať a chápať svet, vzniká otázka ako toho dosiahnuť. Tu narážame na taký problém, o ktorom možno povedať, že je kľúčovým problémom psychológie ako vedy, pretože človek prichádza na svet bez sformovaného videnia a chápania sveta, má iba predpoklady na ich sformovanie. Potom keď ľudia dospieť, z niektorých sa stanú psychológovia a začínajú sa zaoberať otázkami o tom, ako sa formuje videnie a chápanie sveta.

Rozlíšenie signálu od pozadia

Zvláštnosťou západného vedeckého prístupu je to, že západná veda nepracuje s procesmi, ale so stavmi (*väčšinou ide o rovnovážne stavy*). No to, ako sa objekt v takom rovnovážnom stave ocitol, vo väčšine prípadov túto vedu nezaujíma.

S psychológiou sa má vec tak, že pokiaľ je psychika informačne prázdna, tak neexistuje ani osobnosť a nie je možné hovoriť o žiadnych typoch režimu psychiky, ani o ničom inom. To nás vedie k otázke, ako sa prvotné informácie dostávajú do psychiky človeka, alebo inak: *Je človek sám schopný odlíšiť signál od pozadia?* Signál mu prináša informáciu a pozadie je skrátka len kulisa sprevádzajúca signál. V niektorých prípadoch môže toto pozadie potláčať signál a prijímanie informácií je potom buď sťažené, alebo nemožné. Otázkou teda zostáva, či je človek sám schopný oddeliť signál nesúci informáciu od pozadia, ktoré túto informáciu neobsahuje.

V závislosti na tom, ako odpovieme na túto otázku, získame určité množstvo teórií psychológie, ktoré budú medzi sebou zďaleka nie vo všetkom kompatibilné a v mnohých prípadoch si budú dokonca protirečiť. Avšak svet v ktorom žijeme je jeden a ten istý, preto je táto otázka naozaj veľmi dôležitá. Keďže všetko s čím sa v živote stretávame je plodom psychiky ľudí tohto i minulých pokolení, potom aby sa psychológia mohla stať skutočne kľúčovou vedou, musí dávať zrozumiteľné odpovede na otázky podobného druhu. Ona si ich však ani nekladie, hoci psychológia ako veda v západnej kultúre existuje už minimálne po dobu dvoch storočí. Minimálne od začiatku 19. storočia sa niektorí ľudia začali zaoberať otázkami psychológie ako takej, ako úzkej vedeckej disciplíny. Pričom ešte raz opakujem, že praktická psychiatria vznikla skôr. A z tej psychológie, ktorú zrodila západná veda, neexistujú žiadne výstupy do psychiatrie ani do pedagogiky. Nikam.

Je človek sebestačný v rozlišovaní informácie?

Samotná psychológia existuje ako elegantná intelektuálna hračka, s ktorou sa ľudia pohrávajú no vďaka ktorej nemôžu riešiť zďaleka všetky problémy, s ktorými sa stretávajú. Jedným z hlavných dôvodov prečo je tomu tak je skutočnosť, že psychológia neodpovedá na nasledujúcu otázku: *Je človek slobodný a sebestačný v tom, aby dokázal sám odlíšiť **signál** od šumov a od pozadia?* Ak predpokladáme, že človek je v tomto ohľade sebestačný, potom nasledujú ďalšie **otázky bez odpovedí**:

— Prečo sa ľudia, ktorí sa snažia dosiahnuť rovnaký cieľ, delia na tých, ktorí ho úspešne dosiahnu a iných, ktorí to nedokážu, keďže nemajú príslušné informačno-algoritmické vybavenie, a nie sú schopní si ho vypracovať?

— Prečo sa jedni ľudia snažia o určité ciele a iní ľudia tieto ciele nevidia, prípadne je treba im ukazovať nutnosť ich dosiahnutia?!

Vzniká teda ilúzia, že človek je sebestačný. Prečo?

Pretože vo väčšine prípadov ľudská psychika počas interakcie s vonkajším svetom pracuje v režime porovnávania toku tých informácií, ktoré prinášajú zmysly v danom okamihu s tými, ktoré sú uložené v psychike človeka, teda s tým modelom sveta, ktorý už bol sformovaný niekedy v minulosti. Na základe takéhoto porovnávania sa formuje **línia správania**. Áno, videnie a chápanie sveta sa mení, no mení sa veľmi pomaly vo vzťahu k väčšine udalostí prebiehajúcich v našom živote. To znamená, že dynamika života je rýchlejšia, než dynamika zmeny videnia a chápania sveta, na základe ktorých prebieha modelovanie priebehu udalostí v živote. Vzhľadom k tomu, že človek sa v tomto režime naozaj riadi sám a vonkajšie informačné vplyvy buď chýbajú celkom, alebo sú veľmi zriedkavé, vzniká takto **ilúzia sebestačnosti**.

A ak si položíme otázku, ako sa formuje naše videnie a chápanie sveta v priebehu dospievania, čo zistíme? To, že v tomto období nám každý deň prináša nové informácie,

pričom to platí tým viac, čím menej máme rokov. Podčiarkujem, hovoríme o nových informáciách, teda o tých, ktoré sa v psychike dovtedy nevyskytovali. Existujú odhady, podľa ktorých až 90% životných informácií deti získavajú vo veku do 5 rokov. Iné hodnotenia hovoria približne to isté, iba vek detí posúvajú do 10 rokov. Záleží, ako sa to počíta. Všetko ostatné, je už „*potom*“.

Ak sa pozrieme na dospelosť, pretože na rané detstvo si dosť dobre nespomínáme, tak málokto si dokáže spomenúť čo sa s ním dialo vo veku do jedného, dvoch rokov. Možno, že niekto si spomína na podaktoré jasnejšie epizódy, ale rozmotat' celý film života je pre väčšinu ľudí problém.

A ako to prebieha v dospelosti? V dospelosti, aj keď k tomu nedochádza často, sa stávajú také príhody, keď sa človeku zdá, že niečo vidí jasne, ale popritom ho na tom niečo znepokojuje. Skrátka nedokáže vnímať niečo, čo je v tom obsiahnuté, a potom ho zrazu, z ničoho nič, niečo osvieti, a on v tom, čo mu je dávno známe, s čím sa denne stretáva, objaví niečo úplne nové. Ak si tieto situácie pripomenieme, tak nie je možné povedať, že by to bol výsledok nejakej našej vlastnej snahy. Podobne ako archeológovia pri vykopávkach, keď najprv pracujú lopatou, potom štetcom, potom čosi objaví, a hľa je to práve to, čo potrebovali nájsť. Deje sa to tak nejako samo, spontánne. Prečo to prebieha spontánne?

Pretože naše chápanie sveta nie je len výsledkom práce našich zmyslov, je tiež výsledkom práce nášho intelektu, nevedomých úrovní psychiky.

Existujú výskumy, ktoré zmapovali prípady, ktoré aj keď sú veľmi zriedkavé, veľmi veľa napovedajú. Ak napríklad človek v rannom detstve, v rannom veku príde o zrak a potom v pubertálnom veku či dospelosti mu medicína dokáže funkciu zraku obnoviť, musí sa nejakú dobu učiť svoj zrak používať. V jeho psychike totiž dochádza k vytváraniu algoritmov spracovania impulzov, ktoré svetelný tok spôsobuje na sietnici, odkiaľ postupuje ďalej do nervového systému.

[Vnímanie obrazov](#)

Uvediem zopár príkladov, ktoré ukazujú, že vidíme nielen prostredníctvom svojich očí. Tu je reprodukcia pohľadnice. Čo je na nej zobrazené?

Auditorium: Nejaký kvet, lističky.

MV: Kvet a lístočky. V období reštaurácie Bourbonovcov, teda po tom, čo Napoleona poslali do vyhnanstva na ostrov Svätej Heleny, bolo vo Francúzsku možné sa za takýto obrázok dostať do väzenia. Prečo? Pretože v obrázku s kvetmi sú na ňom zašifrované profily Napoleona, jeho manželky Joséphine de Beauharnais, no a tu dole, ak sa pozriete, je profil syna. To znamená, že sa jedná o konšpiračný obrázok z prvej polovice 19. storočia a je to svojho druhu heslo, pretože ak niektorý zo spolubojovníkov uvidí tento obrázok, tak vie, že na ňom nie sú len kvety, ale že sa ocitol v dome prívržencov Napoleona. No aby to dokázal uvidieť, musí vopred čosi vedieť.

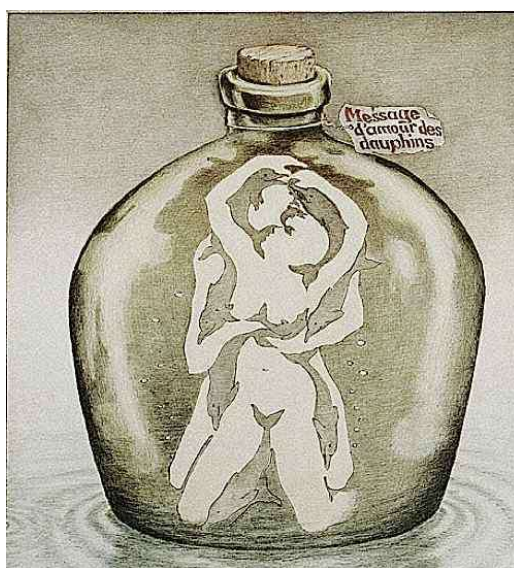
Tu je ešte jeden obrázok. Čo na ňom vidíte?

Auditórium: To je známy obrázok.

MV: Je to známy obrázok, veľmi rozšírený. Jedni na ňom vidia starenu, iní zasa mladé dievča. Sú tiež obrázky s motívom „na ktorú stranu sa točí baletka“ a mnohé ďalšie.

A tu je obrázok, ktorý ukazuje, že proces spracovania obrazu je mravne podmienený. Čo je na ňom zobrazené?

Auditórium: To je tiež známy obrázok.

MV: Obrázok je to naozaj známy, lebo ho uvádzame aj v základoch sociológie. Jeho podstata spočíva v tom, že dospelí na ňom vidia muža a ženu pri sexuálnom styku a deti, ktoré tieto veci nepoznajú, na ňom vidia deväť delfínov. Dospelí sa radujú ako deti, akonáhle sa im podarí nájsť prvého delfínka. Je to priamy indikátor toho, že ak vynecháme odlišovanie signálu od pozadia a šumu, potom výsledkom samotnej intelektuálnej činnosti (*vrátane spracovania obrazu*) bude len nejaké zoskupenie škvŕn.

Vnímanie zvukov

Úplne rovnaké je to aj so zvukmi. Napríklad Arabi rozlišujú štyri až päť zvukov, ktoré nám znejú ako naše „g“ alebo „ch“. No nie je to preto, že by naše uši boli horšie ako u Arabov, ale preto, lebo organizácia psychiky ohľadne spracovania zvukového signálu u nich funguje tak, že im toto rozlíšenie zvukov zabezpečuje. A pre nás, vďaka charakteristike nášho jazyka, nie je principiálny rozdiel medzi ruským „g“ alebo ukrajinským „g“ (= „h“). V ruskom jazyku tieto zvuky nie sú nositeľmi žiadnej odlišnej informácie zatiaľ čo v arabskom jazyku tieto rozdiely nesú rôzne zmysly. Približne to isté platí aj pre Japoncov, ktorí zasa nepoznajú písmeno „L“, a zvuk „L“ zamieňajú so zvukom „R“. Čo nás vedie otázke, a ako potom ráčkujú?

Ďalšia zaujímavosť. Keď si na internete zadáte do vyhľadávača, ako sa slovami v rôznych jazykoch vyjadrujú zvuky zvierat: mňaukanie mačiek, kikirikanie kohútov, tak zistíte, že v rôznych kultúrach tieto zvuky „počujú“ úplne inak. A keď potom zistíte, ako podľa Francúzov robí kohút (*kokoriko*), sotva budete súhlasiť s tým, že sa to čo len trochu podobá ruskému „*kukareku*“.

Rozlíšenie znamená aj spásu

Je tu ešte jedna otázka, na ktorú je naozaj potrebné poznať odpoveď. V Koráne je odpoveď na túto otázku priama. V kapitole 8, verši 29 sa píše: „*Ak budete bohabojní, On dá vám rozlíšenie.*“ Termín „*rozlíšenie*“ sa v Koráne vyskytuje neraz. Niekedy sa arabské slovo „*Furkan / Furqan*“ do ruského jazyka prekladá ako „*rozlíšenie*“ a inokedy ako „*spása*“. Ak sa však pozrieme na život z pozície teórie riadenia, tak získanie prístupu k dôležitej informácii, pokiaľ posudzujeme proces čisto informačne (*teoreticky*), bez spojenia s reálnym životom a výsledkami, potom ide naozaj len o **rozlíšenie** signálu od pozadia. No v prípade procesov v reálnom živote, pri nedostatku potrebnej dôležitej informácie nám hrozí katastrofa. Preto **prístup k nevyhnutným informáciám znamená SPÁSU**.

V morskom práve platí, že ak od vás protiidúca loď žiada vaše koordináty, tak sa to z vašej strany prirovnáva k záchranej akcii. Ak susednej lodi poskytnete pravdivé súradnice, v podstate ju zachránite, pretože ak je dezorientovaná na mori, hrozí jej katastrofa. Preto sú výklady tohto koranického slova v oboch zmysloch („*spása*“ aj „*rozlíšenie*“) platné pre život.

Korán touto vetou vysvetľuje, že človek nie je sebestačný v aspekte rozlíšenia signálu od pozadia. Realita je taká, že toto rozlíšenie (*signálu od pozadia*) sa dáva človeku priamo od Boha v závislosti od jeho mravnosti a v súlade so Zámerom ktorý má Boh s daným človekom a jeho budúcnosťou. Pokiaľ dochádza k *osvieteniu rozlíšením*, svet sa rozdelí na dve zložky:

— *Na to, čo je podsvietené rozlíšením*

— *A na to, čo nie je, — teda všetko ostatné.*

Informácia teda prichádza v duálnom kóde.

Osvietenie rozlíšením

Ako to prebieha ďalej? Ďalej sa môže stať, že človek je nepozorný a ak je to tak, potom celý tento záblesk osvietenia rozlíšením — prepadie. Je to, ako keď blesk v noci na krátky okamih

osvieti krajinu a všetko v okolí sa stane na kilometre viditeľným. Potom blesk zhasne a znova nastúpi tma. A ďalej sú varianty také, že človek si to buď zapamätal, alebo nezapamätal, všimol, alebo nevšimol. Ak si to nevšimol, potom to, čo mu bolo vyjavené vďaka rozlíšeniu, ustúpi niekam do hĺbín jeho pamäti a bude to tam aj naďalej, avšak izolované od všetkého ostatného v psychike. A ak si to človek všimol, potom nastupuje proces intelektuálneho spracovania toho, čo mu vďaka rozlíšeniu bolo odhalené, čo vo výsledku zaujme svoje miesto, v jeho mozaikovitom obraze sveta.

Kým sú deti malé, bývajú tieto osvietenia rozlíšením časté, pretože hlavnou úlohou dieťaťa je jeho príprava na dospelý život a jedným z aspektov tejto prípravy je formovanie jeho videnia a chápania sveta. No keďže Všemír je bezhraničný a psychika človeka ako informačno-algoritmický systém je ohraničená, vzniká tak otázka: Ako možno bezhraničnosť vesmíru, života, premietnuť (*vtesnať*) do tohto ohraničeného systému?

Diskretizácia

Odpoveď je taká, že je to možné iba vďaka diskretizácii¹. Tam, kde v reálnom svete existuje nejaká množina, v psychike sa tejto množine priradí jeden objekt (*obraz/pojem*) a systém vzájomných prepojení medzi týmto objektom a všetkými ostatnými objektmi v našej psychike (*tento systém musí nejakým spôsobom náš intelekt vytvoriť*).

Auditórium: A nemohol by ste uviesť nejaký príklad, aby sme pochopili, ako je možné nekonečnosť nejakého javu vložiť do určitého rámca?

MV: Pozrite, za oknom sa rozprestiera (*nekonečne detailná*) scenéria. Ako sa táto scenéria zobrazí na digitálnej fotografii?

Auditórium: Jednoducho iba v štvorčekoch.

MV: Zobrazí sa v nejakom konečnom počte pixelov. Pritom vieme čo všetko tvorí tú scenériu za oknom? Domy... Z čoho všetkého sa skladá každý dom? Z tehál... Z čoho všetkého sa skladá každá tá tehla? Z molekúl .... A tak ďalej a tak podobne.

Auditórium: Áno, však my si predsa uvedomujeme, že sa domy skladajú z tehál ...

MV: Áno, jedná sa v podstate o naše konvencie, pretože ak by sme hovorili o tom, kadiaľ prechádza hranica medzi dvomi atómami, tak si spomenieme na Schrödingerovu rovnicu o hustote pravdepodobnosti rozmiestnenia elementárnej častice v tomto svete. Tam, kde sa pre nás nachádza elektrón v podobe bodky na orbite, je vlastne maximálna hustota. Rovnaký elektrón sa však môže s určitou podstatne nižšou pravdepodobnosťou nachádzať v rovnakom čase vo vzdialenosti mnohých Parsekov a desiatok či stoviek svetelných rokov. Prečo? Pretože ak budeme vnímať elektrón ako vlnu v éteri, potom kde je začiatok jednej vlny a kde koniec tej druhej? Ten problém teda vôbec nie je jednoduchý.

Okrem toho, keď je reč o elektrónoch, tak poznám taký vtíp, ktorý je vraj z reálneho života: Bol jeden fyzik, volal sa Dirac (*Paul Adrien Maurice Dirac*). Tento raz v podnapitom stave zavolať jednému zo svojich priateľov a spýtal sa ho:

„Prečo sú všetky elektróny rovnaké?“

---

¹ Diskretizácia – matematický a elektrotechnický pojem.

V danom kontexte ide o určité zovšeobecnenie vnímania procesu, jeho zobrazenie a chápanie v hrubších rysoch. Celistvá predstava a funkcionálnosť sa zachováva, no strácajú sa mnohé detaily, nespočetnosť ktorých by sme neboli schopní inak uchopiť.

— A pretože to bolo uprostred noci a ten priateľ nebol schopný rýchlo reagovať, tak si Dirac odpovedal *sám*:

„Pretože je to jeden a ten istý elektrón.“

— Zasmial sa a položil telefón.

Auditórium: Dirac, to je jeden zo zakladateľov kvantovej mechaniky?

MV: Áno. A pre nás ten rozdiel spočíva iba v tom, z koľkých prvkov je zložený obraz sveta každého z nás a o ktorých častiach máme detailnejšiu predstavu, a o ktorých iba približnú. A keďže metafora „*obraz sveta*“ je naozaj veľmi obsažná a aktuálna, môžeme si povedať niečo aj o rozdieloch medzi európskym, japonským a staroegyptským maliarskym umením.

Európske maliarske umenie nám akýkoľvek objekt (*ak vynecháme abstrakcionistov a budeme sa baviť o klasike*) zobrazuje vždy z jedného zorného uhla. A s príchodom fotografie, začalo európske maliarstvo prežívať určitú krízu, najmä po príchode farebnej fotografie, photoshopu a iných vymožeností, ktoré umožňujú z fotografie odstraňovať prebytočné objekty.

Ak sa zameriame na potreby ľudí, tak si spomínam na jeden vtip z 90. rokov:

Na ulici stojí maliar a maľuje obraz.

Okolo kráča „nový Rus“ so synom a hovorí mu:

„Pozri, ako sa ten človek bez Polaroidu trápi...“

Polaroid je dnes už zastaraný a pritom to bol prvý fotografický systém na svete, ktorým bolo možné získať obraz doslova za pár minút po osvetlení papiera.

Japonská maliarska tradícia: Jasuhiro Nakasone raz v ruskej televízii poskytol rozhovor Ottovi Urmas. Okrem iného, padla tam aj otázka ako trávi svoj voľný čas a on povedal, že medzi jeho koníčky patrí maľovanie. Spomenul si tiež na príhodu, ako raz besedoval s Reaganom a vysvetľoval mu, v čom spočíva rozdiel medzi japonským a európskym maliarstvom. V európskom maliarstve je celý obraz zaplnený farbami a nejakými výjavmi. V japonskej maľbe musia vždy ostávať i biele miesta. Nakasone mu vysvetlil, že to má svoj dôvod: robí sa to preto, aby si človek ktorý sa na obraz pozerá, mohol vo svojej fantázii dokresliť to, čo umelec nenamaľoval, a stať sa tak spoluúčastníkom výtvarného diela.

Pokiaľ zostaneme pri čisto európskom pohľade na svet, čo znamená, že sa pozeráme na objekt z jedného uhlu a z toho uhlu ho aj (*realisticky*) maľujeme, — potom egyptské maliarske umenie vyzerá, ako neschopnosť vedieť správne maľovať: človeka totiž kreslia z profilu, pričom oko má nakreslené z čelného pohľadu a nohy opäť z bočného. Pokiaľ ide o scenériu, tak je to zmes pôdorysu a ešte niečoho ďalšieho. Mnohí skrátka uvažujú nasledovne: keďže sa staroegyptské umenie líši od ich vlastného videnia sveta, a keďže egyptská scenéria vyzerá inak ako tá, ktorú zvyknú vidieť pri pohľade z okna — znamená to, že Egypťania zrejme nevedeli maľovať.

Ak však chápeme, že **vnímanie** obrazu je podmienené psychologicky, tak máme dôvod domnievať sa, že rovnako aj **maľovanie** obrazu je podmienené psychologicky a tiež kultúrou vnímania sveta človeka. Jeden z možných stavov, v ktorom je človek schopný vnímať svet, sa dá charakterizovať nasledovne: človek sa pozerá na nejaký objekt, a vidí ho súčasne z rôznych uhlov pohľadu, zvonku aj z vnútra. A ak sa následne pokúsime zobrazit' takéto videnie objektu na plochu, vznikne niečo blízke egyptskému výtvarnému umeniu alebo súčasným technickým výkresom, kde je objekt zobrazený v rôznych projekciách, v ktorých

môžu byť zobrazené aj prierezy rôznymi rovinami alebo prierezy pozdĺž nepriamych línií, pohľady zvnútra, zvonku a tak ďalej a tak podobne.

Je to len iný pohľad na svet, ktorý je zobrazený v maliarstve. Prečo práve takto? Pretože ak chcete mať predstavu o oku, tak je lepšie sa naň pozeráť spredu, a ak o charakteristike ľudí, potom profil prezrádza viac než čelný pohľad. Umenie vystihnúť profil z čierneho papiera bolo tiež kedysi populárne, hoci paralelne existovalo európske maliarstvo, vrátane vysoko kvalitného portrétovania.

Čo potom znamená *rozvoj videnia a chápania sveta*?

Ak videnie a chápanie sveta je určitým systémom diskretných objektov a vzájomných väzieb medzi nimi; ucelených nedeliteľných prvkov a väzieb medzi nimi, — potom *rozvoj chápania sveta* znamená zvýšenie celkového počtu takýchto prvkov jednak v dôsledku rozšírenia „zorného poľa“ tohto nášho *obrazu sveta*, ale je vďaka vzniku viacerých vrstiev, kde dochádza k detailnejšiemu spracovaniu určitých fragmentov, ktoré mali predtým oveľa hrubšie obrysy. Ak vzniká potreba pridania nejakých nových ucelených nedeliteľných prvkov, či už zámenou za tie skôr existujúce, alebo ich doplnením, potom z pohľadu teórie sa jedná o **riešenie neurčitosti. Iba jednoznačné odpovede na jednoznačné otázky — umožňujú riešiť neurčitosti.**

Filozofia je ladička

Žijeme v dobe, kde vzťah ľudí k filozofii (*pri ponuke študovať ju na VŠ*) je väčšinou pohrďavý. Obzvlášť pohrďavý vzťah je k štúdiu filozofických systémov minulosti. Charakteristická je tým nielen súčasná doba, ale bolo tomu tak aj sovietskych časoch. Aj v skorších dobách sa filozofmi stávali len ľudia s určitým spôsobom myslenia. To je jedna strana mince.

Na druhú stranu, ak človek žije a nie je pritom len doplnkom k svojmu pracovnému miestu; ak má okrem fyziologických aj iné záujmy, potom ho filozofické otázky zaujímajú. Ten záujem vyplýva z toho, že *filozofia* v celom vedeckom systéme súčasnej civilizácie funguje *ako analógia ladičky* a v mnohom sa jej podobá.

Podme si to prebrať. Samotná filozofia, nech je akákoľvek, nedokáže vyriešiť ani jeden praktický problém. Všetky praktické úlohy riešia niektoré z aplikovaných vedných disciplín. Ladička sa ako hudobný nástroj tiež nedá použiť ani na zahratie primitívnej melódie „Prší, prší“. Ak však máte orchester, v ktorom hudobníci nemajú absolútny sluch, tak bez ladičky sa ten orchester nebude vedieť zladať. *Ak je filozofia ako ladička falošná, potom aj celý súbor jednotlivých vedných disciplín je vnútorne konfliktným a výsledkom toho je, že vedecká činnosť a praktické výsledky na základe odporúčaní takejto vedy, privádzajú k rôznym negatívnym javom.* A ak je v orchestri viacero ladičiek (*pluralita ladičiek*) a povedzme dychové nástroje sú naladené podľa jednej a strunové podľa inej, ladičky sú rôzne (jedna z nich ladí správne podľa komorného A, a tá druhá trebárs podľa C), pričom všetci sú presvedčení, že majú správny tón — výsledkom toho všetkého bude zmätok.

Máme tu pluralizmus filozofických systémov. Hodnotenie všetkých filozofických systémov, ktoré sa vytvorili v polovici 19. storočia, je vyjadrené aforizmom Kozmu Prutkova: „**Filozof ľahko víťazí nad bolesťou minulou a budúcou, ale ľahko býva porazený tou prítomnou.**“ Kľúčom k pochopeniu aforizmu je fakt, že ruské slovo „*prítomnou*“ (*настоящей*) je možné chápať dvomi spôsobmi: buď ako *súčasnou*, alebo ako *autentickou*. Minulá aj budúca bolesť v prítomnom čase naozaj existujú, iba v psychike filozofa. Ak jeho psychika aj nefunguje správne, on ľahko zvíťazí nad bolesťami minulými aj budúcimi, ktoré má plne v moci, pretože existujú zatiaľ iba v jeho predstavivosti a on si s nimi môže robiť, čo ho napadne. Ak

však jeho videnie sveta funguje abnormálne a zasiahne ho autentická bolesť, táto sa bude od jeho predstáv výrazne odlišovať a ľahko ho premôže...

V časoch, keď som ešte študoval, hlavnou filozofiou bol v ZSSR **dialektický materializmus** a my sme sa učili **zákony dialektiky**. Zákony dialektiky prevzal Marx od Hegela. A Hegelovskú filozofiu potom ohodnotil Čanjukov, keď vyhlásil, že Hegel vykonal hrdinský intelektuálny skutok — vytvoril filozofiu, ktorú nemožno použiť — pretože naše vnútorné vedomie je oveľa výkonnejšie než to logické, a my na vedomej úrovni aj tak väčšinou premýšľame iba slovami. Prečo je to tak? Naše pravá a ľavá hemisféry, nie sú rovnako rozvité. Existuje názor, že človek vraj prevyšuje všetkých ostatných, lebo má viac rozvítu ľavú hemisféru než pravú. Existuje však aj iný názor, — že vývoj pravej hemisféry bol v období života minulej globálnej civilizácie potlačený, a táto jej podoba geneticky zafixovaná, aby bolo možné ľudí riadiť prostredníctvom „logiky a lexiky“ tak, ako dnes ovládame počítač jazykom formálnych logických inštrukcií.

Všetko, čo sa týka obrazov a javov (*ktoré sa skrývajú za inštrukciami programu, z ktorých skladáme určité výpočtové procesy*) už nie je v kompetencii počítača, ale v kompetencii programátora a zákazníka počítačového softvéru.

Existuje názor, že v minulej globálnej civilizácii, základnou časťou populácie bola rasa otrokov. Vládcovia týchto otrokov, aby sa vyhli problémom, tak sa postarali o potlačenie vývoja ich pravej hemisféry. Obraznosť vedomého myslenia nebola väčšine ľudí vlastná.

Videnie sveta je množinou určitých nedeliteľných prvkov a ich vzájomných väzieb. Rozvíja sa len pomocou významovo jednoznačných otázok a získaním významovo jednoznačných odpovedí².

[Umenie dialektiky](#)

Ak sa pozrieme do encyklopedického slovníka na časť o Sokratovi, tak sa tam dočítame, že **Sokrates** bol jedným zo zakladateľov dialektiky, ako metódy hľadania pravdy kladením navádzajúcich otázok. Ak je tomu tak, potom ako to vyzerá s dejinami rozvoja filozofie v období po Sokratovi? Snažia sa nám nanútiť názor, že dialektika dosiahla najväčší rozvoj v Hegelovej filozofii v 19. storočí. A ďalej potom začínajú spory o tom, či je marxizmus správny alebo nesprávny, a či sa dialektika a jej zákony ešte rozvíjali v prácach nejakých ďalších filozofov.

Realita je však taká, že v časoch po Sokratovi, sa história filozofie nestala históriou rozvoja umenia dialektiky ako procesu v určitej osobnostnej psychickej kultúre. Bola to história zámeny *dialektiky ako umenia* za akúsi (*pochybnú*) logiku. Pretože keď sa pozrieme na zákony dialektiky vo formuláciách všeobecne prijatých marxizmom, potom akonáhle sa pokúsime marxizmus konfrontovať s objektívnou realitou ako takou, objavíme veľké paradoxy.

Prvým „zákonom“ dialektiky je **zákon jednoty a boja protikladov** (1), ktorý predpokladá dualitu – párovitosť: existuje jedna strana, existuje druhá, a tie medzi sebou bojujú. Keď sa ale pozrieme ako reálne prebiehali vojny, ktorých bolo v ľudských dejinách veľa, tak zistíme, že v mnohých vojnách nešlo o boj dvoch protivníkov, ale že za oboma stála jedna a tá istá tretia strana, ktorá určitým spôsobom zorganizovala ich konflikt, ktorého sa následne tiež

---

² To sa týka viac chápania sveta, slovo-logickej časti. Vnímanie sveta možno rozvíjať pozorovaním a vďaka tomu nachádzaním zákonitostí.

sama zúčastnila, alebo aj nie. No na konci vojny, keď sa obe strany vyčerпали, bola to práve ona, kto diktoval podmienky mieru.

Napríklad, všeobecne sa vraví, že 1. svetová vojna v 20. storočí bola výsledkom prehnaných nemeckých ambícií ohľadne výstavby železnice cez Carihrad (*Istanbul*) do Bagdadu. Ak sa pozrieme do memoárov veľkoadmirála Tirpitz, tak tam objavíme veľmi zaujímavý detail. Nemci si celkom správne zhodnotili, že z vojensko-ekonomického pohľadu, Rusko po prekonanej Rusko-japonskej vojne ešte nie je pripravené bojovať. Takže pred cisárom Viliamom II. stála jedna veľmi ľahká úloha: „*Bojovať sa žiada, kým je Rusko slabé*“. Cisár k tomu vo svojich denníkoch ešte navyše napísal, že on skrátka z duše nenávidí Slovanov, hoci si uvedomuje, že nenávidieť ľudí, to je pred Bohom hriech.

Bojovať sa žiadalo a Rusko bolo slabé. Existovala teda šanca, že by vojna mohla dopadnúť v prospech Nemecka. No Rusko malo zmluvu s Francúzskom, a bolo tu ešte Anglicko. Ako sa zachová? Aby preskúmal situáciu, zašiel princ Henrich Pruský krátko pred začiatkom vojny do Británie. Keď sa vrátil, tak otcovi referoval, že anglický kráľ mu v dôvernom rozhovore povedal, že tie šarvátky na Balkáne sú len taká malichernosť, kvôli ktorej sa Anglicko do vojny zapájať nemieni. Jediným Nemcom vo vedení Nemecka, ktorý pochopil že ide o bluf, bol veľkoadmirál Tirpitz, ktorý sa cisárovi pokúšal vysvetliť, že ide o podvod, o pascu. Cisár mu na to ale povedal, že jemu stačí slovo kráľa a Nemecko tak vstúpilo do vojny. Behom 3 dní Anglicko vyhlásilo, že vstupuje do vojny tiež. Cesty späť už ale nebolo. Keď v Rusku prebehla februárová revolúcia, tak v britskom parlamente bolo povedané, že jeden z cieľov vojny bol už dosiahnutý. Keď sa zrútila Nemecká Ríša, bol dosiahnutý druhý cieľ vojny.

Do zákona *jednoty a boja protikladov* to však nezapadá, pretože tu existovala tretia riadiaca strana, ktorá nebola ani jedným z protikladov, ale sledovala svoje vlastné záujmy.

Realita je teda taká, že v ľudskom videní sveta je ktorýkoľvek proces vzájomnou súčinnosťou nejakých rôznorodostí. Ak modelujeme priebeh procesu s cieľom predpovedať budúcnosť, tak je dôležité vedieť, koľko takýchto rôznorodostí musíme zobrať do úvahy, aby naša predpoveď bola adekvátna.

Riešenie je podmienené zadaním, pretože ak je našou úlohou vrhnúť megatonovú nálož (*milión ton TNT*) na nepriateľa, potom presnosť zásahu plus mínus pol kilometra je pre nás postačujúca. No ak máme za úlohu vrhnúť na nepriateľa 150 kg TNT, tak potom, aby sme boli dosť presvedčiví, sa musíme trafiť do vetracieho okienka.

Takže z jednej strany, požiadavky na našu predpoveď diktuje samotná úloha, a keď už sú požiadavky na presnosť predpovede vypracované, potom sa môžeme baviť o tom, ktoré rôznorodosti treba vziať do úvahy a ktoré môžeme vynechať. Vzhľadom na to, že naša psychika je dvojúrovňová a naše vedomie pracuje rýchlosťou 15 bitov/sekundu a vníma 7-9 objektov súčasne, našou úlohou je: *správne postaviť úlohu pred naše podvedomé úrovne psychiky, ktoré si už sami zadedia s akými rôznorodosťami a akým spôsobom budú pracovať*.

Ďalším „zákonom“ dialektiky je druhý zákon: **prechod kvantitatívnych zmien na kvalitatívne a kvalitatívnych na kvantitatívne** (2). V chémii existuje taký jav: **izoméria**, keď rôzne chemické látky disponujú rovnakou chemickou zostavou (*počtom rovnakých atómov a hmotnosťou*), a keďže ide o rôzne látky, tak aj ich chemické vlastnosti sú rôzne, hoci počet atómov v molekulách majú rovnaký.

Tento jav (izoméria) nezapadá do zákona prechodu kvalitatívnych zmien na kvantitatívne a naopak z jedného prostého dôvodu, ide o to že tieto chemické zlúčeniny sú rozdielne preto,

lebo v ich molekulách sú síce rovnaké atómy, ale inak usporiadané. Keď Hegel formuloval tento zákon, ktorý potom prevzal Marx, Lenin a ďalší marxisti, tak jav izoméria bol už známy.

Prakticky vo všetkých jazykoch sa číslovky delia na základné a radové (*počet vs. poradie*), čo tiež bolo známe. Ak budeme miešať základné a radové číslovky v jednom a tom istom procese, bez toho aby sme videli ich obmedzenia, tak si môžeme dovoliť urobiť takúto srandičku, ktorá sa páči deťom.

Dieťaťu môžeme povedať:

„Človek má na rukách 11 prstov“

Dieťa sa pýta:

„Ako to? To nie je pravda, je ich desať“

„Tak si ich teda zrátajme!“

„Dobre...“

„Začneme ukazovať: 10, 9, 8, 7, 6 a na druhej ruke je ich 5, takže spolu je ich 11.“

A v čom spočíva ten podfuk? Podfuk spočíva v tom, že pri spätnom odrátavaní čísel 10, 9 a tak ďalej, narábame najprv s číslovkami radovými, a potom základná číslovka 5, to je počet prstov na druhej ruke. Avšak sčítaním základných a radových čísloviek sa nedostaneme k správne výsledku, preto ani zákon dialektiky o prechode kvantitatívnych zmien na kvalitatívnej tiež príliš nezodpovedá realite.

Ďalej. Tretím zákonom dialektiky je **zákon negovania negácie** (3). V prvej etape teda niečo popierame a v druhej popierame čo sme popierali. K čomu to vedie?

Pohádam sa so ženou a poviem jej: „*Chod' do hája!*“

A ona šla, urazila sa. Obaja sa teda znehovali.

Potom sa ukludním a začnem negovať negované: Poviem jej „*Vrát' sa!*“.

„*Bež do hája teraz pre zmenu ty!*“, Povie ona.

Ak sa pozrieme, ako v živote reálne funguje zákon negovania negácie, zistíme že je orientovaný na degradáciu a deštrukciu. Ukončili sme stavbu, dom je pod strechou. Potom rozoberieme strechu, zvalíme steny, rozbijeme základy — to všetko sú skutky negovania predchádzajúcich negácií.

Ak nám zákony dialektiky predsa len niekto nanúti a naša psychika ich neodmietne (*budú v nej prítomné*), k čomu to povedie? Povedie to k tomu, že človeku budú orezávať jeho videnie sveta a z výsledkov jeho prognostických úloh odstrániť všetko, čo nebude pasovať do týchto formuliek.

Bol som svedkom situácie, keď si človek vytváral názor adekvátny životu, ale pretože tento názor nezapadal do formuliek zákonov dialektiky a všemocného Marxovho učenia (*a všemocné je vraj preto, že je správne*), tak sa vzdal tohto očividne správneho názoru, ktorý ale nezapadal do dogiem učenia, ktoré si predtým osvojil.

Auditórium: Áno, tu by som dodal, že sa to netýka len dialektiky a marxizmu, ale aj čohokoľvek iného. Ak má človek svoj systém videnia respektíve chápania sveta, tak viera v čokoľvek iné ...

MV: Áno, **dogmy obmedzujú, zotročujú** a tak ďalej.

Vyzerá to teda tak, že tá jedna jediná veta z encyklopedického slovníka, že *Sokrates bol jedným zo zakladateľov dialektiky, ako umenia hľadania pravdy kladením otázok*, je to jediné, čo by sme si z dialektiky mali odniesť. Všetko ostatné, čo nám dejiny filozofie ponúkajú, sú už len záludnosti. *No pokiaľ je dialektika umením, tak sa nedá formalizovať ani algoritmizovať z jednoduchého dôvodu, pretože každý poznávací akt je unikátny.*

Vďaka tejto unikátnosti nie je možné vybudovať taký systém, s akým sa stretávame napríklad pri inštalácii počítačového programu, trebárs Corel Draw. Keď nám inštalačný program kladie celú kopu otázok ohľadne nastavení: zaškrtnite, teda pridajte alebo odoberte čo potrebujete, a keď to urobíte, tak získate potrebný výsledok. U dialektiky takýto variant nefunguje, neexistujú všeobecné formuly, ktoré možno zaškrtnúť a získať tak funkčný algoritmus riešenia nejakej úlohy. **Dialektika je teda naozaj umenie.**

Aj keď umenie nie je možné formalizovať, tak každé umenie, každá umelecká škola je založená na nejakých základných princípoch, ktoré možno opísať slovami. A ak ich aj nemožno opísať slovami, dajú sa nejakým spôsobom precítiť. Táto okolnosť nás vedie k otázke: „*Prečo dialektika v psychike niektorých ľudí umožňuje riešiť úlohy pomocou formulácie priamych a vedomých otázok, alebo aj bez ich vedomej formulácie, pričom otázky niekde v hĺbke duše sa aj tak formujú, a na úrovni vedomia sa potom vynárajú zreteľné odpovede?*“ Odpoveď na túto otázku je spojená aj so svetonázorovými systémami, aj s osobitosťami psychiky každého človeka.

Svetonázorové systémy

Po prvé, čo sa týka svetonázorových systémov: pri videní a chápaní sveta na základe systému štyroch komponent (*hmota, duch, priestor, čas*) dialektika môže fungovať obmedzene — a to z jednoduchého dôvodu, pretože *duch* ukrýva veľa nejasností vo vzťahu k informáciám a algoritmike. Ak nevedomé úrovne psychiky vyriešia tieto nejasnosti adekvátne, potom v tomto systéme maximálneho zovšeobecnenia, môže byť dialektika ako metóda poznávania pomocou zadávania otázok funkčná, ale s obmedzením.

V systéme chápania sveta, kde je maximálnym zovšeobecnením trojjednota *hmoty, informácie a miery* — dialektika funguje lepšie. Tu sa ukrýva odpoveď na otázku: prečo je „*Ja-centrický*“ systém skladajúci sa zo 4 komponent ponúkaný všetkým (*pričom je kultovým vo vede aj filozofii*) zatiaľ čo je **systém trojjednoty** údelom len malého kruhu ezoterikov? **Je to z toho dôvodu, že zabezpečuje prevahu.**

Druhý problém sa spája s tým, že treba nájsť odpoveď na otázku: „*Kde sa v procese poznávania berú otázky?*“ Ak tieto otázky vznikajú v medziach systému prvkov, na základe ktorého sme si už vytvorili videnie a chápanie sveta, potom všetko v podstate môže fungovať logicky štýlom: „*Prečo toto alebo tamto nedáva zmysel?*“

Ale ak reč pôjde o poznaní niečoho naozaj úplne nového, o tvorbe čohosi nového, potom je predpokladom k dialektickému poznaniu, t.j. k nastoleniu otázok, **osvietenie rozlíšením, ktoré je v rukách Najvyššieho.**

Ak sme zaregistrovali to, čo nám bolo vyjavené rozlíšením a vedomá vôľa dala príkaz nevedomým úrovňam psychiky odpovedať na otázku — o čo sa jedná, a ako to súvisí so všetkým ostatným — tak sa spustilo niečo, čo možno nazvať „*umením dialektiky*“.

Ak náš vnútorný obraz sveta nie je chybný; ak organizmus človeka nie je zmrzačený; ak intelekt nie je rozštiepený na niekoľko autonómne fungujúcich a konfliktných modulov (*čo je z pohľadu psychiatrie schizofrénii*) — potom vďaka tomu, že **aj človek** je súčasťou trojjednoty matérie, informácie a miery, a takisto **aj svet**, ktorého sa tie otázky týkajú, je tiež

trojjednotou matérie, informácie a miery — začína fungovať princíp: „*Aká otázka, taká odpoveď*“.

To znamená, že odpoveď a otázka sú dva zrkadlové javy. Správe položená otázka v sebe obsahuje až polovicu, a v mnohých prípadoch aj viac než polovicu zmyslu odpovede. Existuje taká možnosť, ktorú občas ako pedagógovia praktizujeme, keď navrhujeme študentovi, aby na otázky k študijnej látke neodpovedal, ale sám otázky kládol. V mnohých prípadoch to umožňuje jasnejšie pochopiť a zistiť, čo sa študent nenaučil a čo nechápe. Obvyklý postup spočíva v tom, že študent príde a náhodne si vytiahne otázku.

Auditórium: Ak je cieľom vyhodnotiť úplnosť vedomostí, tak učiteľ zvyčajne dá študentom test.

MV: Tu sa ponúka iný variant:

„*Na prednáškach si bol?*“

„*Bol.*“

„*Učebnicu si čítal?*“

„*Ano.*“

„*Tak aké máš otázky?*“

Ak človek na prednáškach naozaj počúval, niečo z nich pochopil a prečítal si učebnicu, tak nemôže nemať otázky. Ak si otázky nepoložil v čase, keď sa ten materiál učil, tak ich musí vedieť položiť, ak ho pred takú úlohu postavíme.

To sa týka čohokoľvek, či už je to matematika, fyzika, biológia alebo nejaké technické odbory. Ak človek chápe problematiku odboru, tak vždy bude mať otázky vychádzajúce za rámec učebnice alebo prehľbujúce tému z učebnice. Ak je ich schopný sformulovať a dokáže hovoriť o podstate veci, tak je možné zhodnotiť jeho znalosti presnejšie, než v teste, ktorý je uplatňovaný pri jednotnej štátnej skúške: „*Ktorá zo štyroch odpovedí je správna a ktorá nie je?*“ Alebo v tradičnom systéme: „*Vytiahni si otázku*“, a potom: „*Rozprávaj čo vieš alebo rieš úlohy*“ podľa témy ktorú si si vytiahol.

Ďalej sa môžeme pýtať na funkčnosť tejto procedúry. Tu sa ukazuje, že ak je emočno-významová štruktúra správna, potom aj otázka na vedomej úrovni bude sformulovaná správne, pretože otázka na úrovni vedomia sa tiež formuje na základe nevedomých úrovní psychiky. To znamená, že ide o dialóg, ktorého začiatok je veľmi ťažké nájsť.

Avšak otázka postupuje do nevedomých úrovní psychiky z vedomej úrovne psychiky. Ak je emočno-významová štruktúra správna, potom aj nevedomé úrovne psychiky fungujú správne. Ak emočno-významová štruktúra správna nie je, potom ani nevedomé úrovne psychiky nefungujú správne a môžu teda dať aj nesprávnu odpoveď na otázku (*či už bola na úrovni vedomia sformulovaná správne alebo nie*).

Ďalej sa môžeme spýtať: *Ak je dialektika umením, potom ako si ju osvojiť, aby pritom naša vlastná psychika toto umenie podporovala a naše tvorivo-poznávacie činy boli úspešné?*

Je jasné, že ak umenie ako také nie je formalizovateľné, potom ani čítanie nejakých poučiek v podstate nemá zmysel. Čo teda ešte zostáva? Vlastné praktické poznatky a čítanie rôznej literatúry, kde je toto umenie poznania zaznamenané vo vzťahu k rôznym problémom, pretože všetka literatúra a všetky texty sa v podstate delia do dvoch kategórií:

— Prvá kategória (*sprostredkovanie svojich vedomostí*), to je rozprávanie autora o tom čo je mu známe. Ako teraz, keď ja vám rozprávam to, čo je mi známe. V „*Základoch sociológie*“ je zas napísané to, čo bolo známe autorskému kolektívu.

— Druhá kategória textov je v podstate analógiou tlačového výstupu počítača. Keď ten text začína, tak tí, čo ho píšú, ešte nevedia, ako bude končiť. V texte je vlastne zaznamenaný postup dialektického poznania. Takéto texty v materiáloch Koncepcie sociálnej bezpečnosti existujú, a môžu sa ďalej členiť do dvoch ďalších skupín:

— Skupina 1: Tu sú otázky položené zreteľne a jasne. Po ich formulácii nasleduje určitá argumentácia, na základe ktorej sú potom na tieto otázky tvorené odpovede.

— Skupina 2: Táto skupina textov, v ktorej je zaznamenaný dialektický postup, je trochu zložitejšia a to z jednoduchého dôvodu, pretože otázky v nich nie sú sformulované priamo (*sú implicitné*). V procese osvetľovania problematiky sú predložené určité fakty, na základe ktorých sa buduje určitá argumentácia a po tomto sa dospeje k výsledku.

Takéto texty možno čítať dvomi spôsobmi:

— Spôsob prvý: chceme sa niečo dozvedieť. Pochopiť názory, ktoré autori vyjadrujú ako výsledok svojho dialektického procesu. To je jeden spôsob čítania.

— Druhý spôsob čítania týchto textov predpokladá záujem o čosi iné. Nezaujíma sa o konkrétne poznatky ako také, ale zaujíma nás proces ako k nim prišli v danom konkrétnom prípade. Ak sa teda zaujíma o proces získania týchto poznatkov v danom konkrétnom prípade, a pri čítaní toho textu máme správne emočno-významové naladenie, tak sa reálne zúčastňujeme, vstupujeme do procesu dialektického poznávania. Ak čítame text v takomto režime, získavame návyk dialektického poznávania, ktorý môžeme ďalej rozvíjať.

V takom režime možno čítať **Stalina**. **Stalin** dialektiku ovládal. Jeho dialektickej umenie sa prejavilo v tom, že dokázal pozdvihnúť Sovietsky zväz od pluhu a všeobecnej negramotnosti, až k popredným technológiám svojej doby a najvyššej úrovni vzdelania predovšetkým mládeže.

Čítať **Marxa** nemá zmysel – je to kaleidoskop. Vladimir Michajlovič (*Zaznobil?*) bol v Číne na konferencii o marxizme a rozprával, že tam bol jeden Japonec, ktorý dokázal vyhrabať v knižniciach texty, z ktorých Marx skompiloval svoj „*Kapitál*“. Autorský text Marxa v „*Kapitáli*“ spočíva iba v premostení jednotlivých úryvkov z dobových novín a časopisov, ktoré boli v mnohých prípadoch iba vložené do textu bez odkazov. Tomu sa hovorí kompilácia.

Možno čítať **Engelsa** („*Anti-Duhring*“, „*Dialektika prírody*“), pritom je potrebné mať na pamäti, že Engels premýšľal v systéme štyroch komponent: hmota, fyzické pole – duch (*duch sa vtedy považoval za neexistujúci*), priestor a čas. V práci VP „*Dialektika a ateizmus: dve nezlučiteľné veci*“ je ukázané, ako Engels blúdil a nemohol nájsť správnu cestu.

Lenin miestami používa dialektiku a miestami diabolskú logiku. *Dialektika — vzhľadom na to, že nie je formalizovaná — je občas veľmi podobná diabolskej logike. Pričom Diabolská logika predsa len formalizovaná je.*

Diabolská logika sa od ostatnej logiky odlišuje tým, že axiómy a pravidlá sa behom samotnej logickej procedúry menia, a to podľa potreby alebo podľa miery nepozornosti oponenta, keď k takémuto prekrúcaniu dochádza. Preto pomocou diabolskej logiky možno dokázať naozaj čokoľvek. Napríklad ten žart, že človek má na rukách 11 prstov, je tiež príkladom diabolskej logiky, ktorý je založený na stotožnení základných a radových čísloviek.

V podmienkach ateistického chápania sveta má dialektika v mnohých prípadoch sklon zdegradovať do diabolskej logiky. Vladimir Iljič Lenin v mnohých prípadoch sklúžaval z dialektiky do diabolskej logiky a bol veľmi presvedčivý vo vzťahu k tým, ktorí nevideli rozdiel medzi dialektikou a diabolskou logikou, alebo sami neovládali diabolskú logiku, či dialektiku na vyššej úrovni, než to zvládal sám Vladimir Iljič.

Toto sa týkalo práce s textom. No existuje ešte jeden **postup, ktorý umožňuje osvojiť si dialektiku ako nástroj poznania**. V súčasnej dobe sa hrávajú majstrovstvá sveta vo futbale. V každom zápase hrá 11 ľudí na oboch stranách vedených kapitánom: je tam brankár a desať hráčov, ktorí behajú za loptou.

Erbom starovekého Egypta bola guľa, ktorú niesli dve krídla (*podobne ako na Hermesovom žezle*). Ak vykonáme analýzu metódy, akou bol riadený Egypt v čase faraónov po dobu niekoľkých tisícročí, tak zistíme, že najvyššie miesto v spoločnosti zastávali žreci, a štátna moc (*tá kráľovská*) bola vždy podriadená žrecom. Prečo?

Rozhodovanie je riadenie

Dôvod bol jednoduchý. Akékoľvek riadiace rozhodnutie môže byť vypracované buď jedným človekom, alebo skupinou; teda nejakým štábom odborníkov, mozgovým trustom, nazvite si to ako chcete. **Keď však vec dospeje k svojmu praktickému plneniu, tak zodpovednosť za jej vykonanie a celkový výsledok môže byť len individuálna, osobná.** Ak je tento princíp porušený, vedie to k vzniku prísloví ako: „*Príliš veľa kuchárov aj polievku presolí*“, alebo: „*Dvaja kapitáni potopia loď*“. Prečo? Pretože ak proces riadi iba jeden, tak sa k nemu zbiehajú všetky informácie, ktoré si o jeho priebehu vyžiada. S rôznou mierou podrobností, ale vždy, ak sa jedná o kvalifikovanú osobu, tieto informácie budú prúdiť k nej. Ak na čele procesu plnenia riadiaceho rozhodnutia stoja dvaja alebo viacero ľudí, tak vždy sa nájdu nejaké informačné toky, ktoré sa nedostanú k niektorému z tých, ktorí sú akoby kolektívne zodpovední za plnenie rozhodnutia.

Uvediem príklad: Za vybudovanie morskej časti jadrových strategických síl USA po dlhú dobu zodpovedal Hyman G. Rickover, americký admirál. Sám zodpovedal za lode, aj za rakety ktoré na tej lodi budú umiestnené, aj za to, aby boli s loďou kompatibilné.

U nás sme v tom istom čase v poststalinskom období mali kolektívne vedenie, preto za také objekty ako bol systém „*loď plus strategická raketa*“ osobne nezodpovedal v podstate nikto. Preto to dopadlo tak, ako dopadlo. V poststalinskom období, jedným z hesiel boja s kultom osobnosti bolo heslo realizácie *kolektívneho vedenia*. A práve kolektívne vedenie v konečnom dôsledku priviedlo Sovietsky zväz ku krachu, pretože zaň osobne nezodpovedal nikto.

Ak sa pozrieme na Egypt v období faraónov, vyzeralo to tak, že celý komplex riadiacich rozhodnutí ohľadne ekonomiky, vnútornej a vonkajšej politiky Egypta nevypracovával faraón ani jeho administratíva. Celý komplex týchto riadiacich rozhodnutí vypracovávali najvyšší žreci Egypta, ktorí boli zastúpení dvoma skupinami: severná a južná. Každá skupina sa skladala z 11-tich ľudí na čele s kapitánom tímu (*alebo prvým hierarchom skupiny, ak chcete*).

Práva najvyšších žrecov boli v oboch skupinách rovnaké. V podstate sa paralelne zaoberali riešením rovnakých otázok, analyzovali problematiku, premýšľali ako tie problémy vyriešiť, akými cestami, akými metódami a na základe toho dospeli k nejakému riešeniu. Tento systém existoval po dobu mnohých storočí.

Všimnite si: na systémovej úrovni bolo naprogramované, že nevyhnutne muselo občas dochádzať k situáciám, keď rovnoprávni ľudia pri riešení rovnakého problému dospeli k

vzájomne sa vylučujúcemu riešeniu. Ak teda dospeli k takémuto odlišnému riešeniu, na mieste je otázka: „*A čo ďalej?*“

V iných kultúrach sa podobné problémy riešia jednoduchým hlasovaním (*sila väčšiny*), kde počet hlasujúcich musí byť nepárny, a právo „*zdržať sa hlasovania*“ je blokované. Hlasy sa nejakým spôsobom spočítajú a náležité rozhodnutie je prijaté.

Ale pravdou je, že aj väčšina sa môže myliť. Dajme tomu že spoločnosť sa stretne s nejakým problémom, a my robíme sociálnu anketu na tému: *Čo bolo príčinou vzniku týchto problémov?* Ak správne zadáme spektrum odpovedí, tak na výstupe získame nejakú väčšinu a nejakú menšinu. Ukáže sa, že v takýchto prípadoch názor väčšiny nestojí ani deravý groš, pretože k týmto problémom došlo (ak analyzujeme proces ich vzniku) práve v dôsledku realizácie väčšinovej mentality v tej ktorej praktickej činnosti. Názory menšiny je dobré analyzovať práve preto, že sa nezhodujú s názorom väčšiny a môžu obsahovať zdravé názory na vyriešenie týchto problémov.

Znamená to teda, že ak bola v systéme naprogramovaná situácia, keď otázku nebolo možné správne vyriešiť metódou hlasovania, museli existovať nejaké iné postupy, ako tieto rozpory prekonať.

Aké môžu ešte existovať postupy?

Napríklad ťahanie žrebu. V Koráne je ťahanie žrebu charakterizované ako činnosť patriaca pod vplyv Satana. Prečo? Pretože ak by sa napríklad hlavní hierarchovia rozhodli hodiť si mincu, tak z nášho pohľadu by boli mágmi. Pretože v tom, ako dopadne minca, nie je vyjadrené čosi vyššie vo vzťahu k nim obom, ale môže to byť vyjadrením a prejavom toho, že vôľa jedného z nich sa ukázala byť silnejšia než vôľa toho druhého. Ak je to tak, potom i keď nemá pravdu, minca dopadne tak, aby vyhralo jeho riešenie.

V jednom z filmov bola veľmi zaujímavá scéna: Dvaja súdruhovia tam riešili problém, kto z nich poniesie ťažký batoh v tyle nepriateľa, takže si hodili mincu. Iniciátor nápadu hovorí: „*Ak padne orol, tak TY a ak panna, tak JA NIE*“. Druhý odpovedá: „*Dobre, súhlasím.*“ A vyhodil mincu, ktorá padla kolmo a hranou sa zaryla do piesku, takže iniciátor nápadu bol nútený niesť ťažký batoh. Toľko k tomu, ako sa v tejto veci môže prejaviť **mágia**.

Čo teda ešte zostáva?

Zostáva ešte jedna otázka: Dopátrať sa príčin, kvôli ktorým kompetentní a zainteresovaní ľudia prišli k dvom vzájomne sa vylučujúcim názorom.

Aké to môžu byť príčiny?

Rôzna úroveň informovanosti. Znamená to, že musíme preveriť databázu údajov, na základe ktorých bol každý z týchto názorov vypracovaný. Jedni vedia jedno, druhí zase niečo iné. Jedni nevedia to, druhí nevedia ono. Ak tieto databázy spojíme, čo to urobí s názorom? Ak to nepovedie k zhode, potom vzniká nasledujúca otázka: Niečí intelekt pri spracovávaní korektných informácií produkuje chyby, treba sa dopátrať k týmto chybám.

Tu nastupujú mravno-psychologické aspekty. Ak je človek plný ambícií a nárokov na osobné autorské práva, typu: „*Ja som génus. Len sa pozrite, akú úlohu som vyriešil a nikto iný to nedokázal*“, potom sa analýza faktu, či a psychika produkuje chyby, stáva nedostupnou, pretože pre samolúbeho jedinca je táto procedúra krajne nepríjemná.

No ak nemáte osobné nároky na autorské práva a skutočne si prajete vyriešiť problém (*samolúbosť musí zostať niekde za dvermi*), potom možno sa dopátrať k subjektívne osobnostným príčinám, na základe ktorých ľudia vychádzajúci z rovnakých informácií

prichádzajú k nezlučiteľným, alebo vzájomne sa vylučujúcim názorom. Vtedy sa prejaví chyby subjektivismu a možno priznať správnosť názoru jednej zo strán, alebo môžu byť objavené chyby subjektivismu na oboch stranách a vo výsledku sa zrodí nejaký tretí názor, ktorý kvalitatívne prevyšuje tie dva predvolené.

Tandemový režim činnosti je tiež spôsobom, ako si osvojiť umenie dialektiky, pretože tandemový režim je orientovaný práve na odhalenie tých chýb činnosti intelektu, ktoré neumožňujú dialektickému postupu v psychike človeka samostatne sa dopátrať pochopenia pravdy.

Ako funguje? V podstate to skutočne môže byť dialóg. Život je zariadený tak, že u ľudí je tandemový princíp činnosti naprogramovaný ich dvojpohlavnosťou. Najlepším tandemom je manželstvo, zväzok vyvolených jeden druhému. Tam u oboch týchto ľudí možno dosiahnuť maximum osvojenia si potenciálu osobnostného rozvoja.

Ďalšou možnosťou je **polytandemový režim**. Polytandemový režim môže tiež prebiehať v dvoch variantoch:

— Prvý možno nazvať **margaréta** (*trhanie lístkov kvetu*). T.j. keď koordinátor projektu radí radom do kola posudzuje tú istú problematiku s rôznymi ľuďmi v tandemovom režime a vo výsledku dôjde pri riešení otázky k nejakému názoru, ktorý tak či onak prijmú všetci účastníci tímu.

— Druhý možno nazvať **synchrofázotron**, keď názor putuje po kruhu, po jeho článkoch. Spravidla to ide ľahšie, ak máme pôvodný text a všetci účastníci procesu majú právo s týmto textom naložiť, ako uznajú za vhodné. To znamená zapísať do neho všetko, čo považujú za potrebné, vyškrtnúť všetko, čo uznajú za vhodné, meniť štylistiku, meniť v texte synonymá, spresňovať ho.

Ak účastníci tímu disponujú základnými návykmi dialektiky ako umenia, nemajú osobné ambície alebo obavy že sa strážia a budú pred ostatnými vyzeráť ako idioti — potom tento postup povedie k vytvoreniu textu s hĺbkou, na dosiahnutie ktorej by sa inak účastníci tohto procesu v mnohých prípadoch museli individuálne rozvíjať niekoľko rokov. Pretože až s odstupom niekoľkých rokov od okamihu, keď vznikol výsledný text (*s ktorým boli spokojní všetci*), bude môcť niekto ďalej povedať: „*Áno, tu sme to nenapísali dosť presne, a tu sme mali spomenúť aj niektoré ďalšie veci*„.

Prečo je výsledný text, ktorý uspokojil všetkých, múdrejší, než každý jeden z účastníkov? Pretože v takomto polytandemovom režime sa formuje kolektívny intelekt, ktorého výkon niekoľkonásobne prevyšuje výkon intelektu jednotlivých účastníkov tohto procesu. A len po uplynutí niekoľkých rokov (*ak ľudia nezaháľali v intelektuálnej rovine a ďalej sa vzdelávali, niečo tvorili, osobnostne sa rozvíjali*) sa ich individuálny intelekt dostane na úroveň, ktorú kedysi dosahoval ten kolektívny.

Súdiac podľa všetkého v Egypte fungoval tento režim štátnosti, kde dve skupiny žrecov rozhodovali o riadení štátu nezávisle na sebe, a potom svoje rozhodnutia porovnávali a prichádzali k spoločnému riešeniu, ktoré následne odovzdali faraónovi, ktorý bol tiež dostatočne vysoko zasvätený do tajomstiev žrecov, aby koordinoval prácu štátneho aparátu pri uvádzaní daného rozhodnutia do praxe. Objasňuje to mnohé zo staroveku ale aj mnohé z histórie ktorá nasledovala, pretože v Rusku, v Ruskom impériu sa funkcia *žrečeskej moci* aj *štátnej moci* kládla na „hlavu štátu“ — imperátora osobne. A pretože bol tento postup vypúšťaný, tak buď sa nedosahovalo kvality žrečeskej moci (*ako v dobe Alexandra III.*), alebo nebolo vôbec možné uplatňovať žrečeskú moc (*ako napríklad v časoch Petra III. alebo Pavla I.*)

Ak budeme hovoriť o epoche Kataríny, tak za úspechy tu viac než intelektuálnemu výkonu Kataríny vďačíme skôr jej intuícii a tomu, že zmyslový systém jej umožňoval začleniť sa do prúdu procesov a pohybovať sa v ňom približne ako plachetnica, ktorá má správne nastavené plachty a hýbe sa vplyvom vetra, vrátane manévrovania proti vetru. To je jeden z režimov fungovania psychiky, keď zo zmyslov (*vonkajších i vnútorných*) prúdia priamo riešenia. Ničmenej, jej konanie bolo dostatočne efektívne, pretože intuícia a zmysly boli v psychike Kataríny integrované a neležali niekde stranou.

Ak budeme hovoriť o neskorších obdobiach, tak napríklad v stalinskej ére prebiehala stimulácia, aby súdružské vzťahy medzi ľuďmi otvárali cestu (*a to aj v tvorivom procese*) k tomu, aby bol realizovaný tandemový a polytandemový režim dokonca aj bez vedomého chápania o čo ide.

Je známy jeden jediný prípad, keď ľudia boli priamo donútení uplatniť tandemový režim. Pri realizácii jadrového projektu sa dvaja ľudia nedokázali dohovoriť na tom, čo a ako by sa malo robiť. Stalo sa to v kancelárii u Beriu, ktorý im povedal: „*Ste komunisti. Ak ste naozajstní komunisti, tak nájdete správne riešenie.*“ Nechal ich tam osamote 20 minút a po 20 minútach mu dokázali, že sú komunisti a dospeli k vzájomne prijateľnému riešeniu. A potom neskôr, keď začala nová etapa kultu osobných ambícií, kvalita riadenia začala opäť klesať.

Auditórium: Chcel som sa spýtať na Koroľova. On bol predseda generálnym konštruktérom. Vy hovoríte, že za určitých podmienok sa môže pracovný kolektív, ktorý pracuje na jednom a tom istom výslednom produkte, dostať na takú úroveň, ktorú poznáme: tvrdá štruktúrovaná subordinácia alebo prístup k informáciám. Teda, mohol ešte niekto okrem Koroľova ...

MV: Mám podozrenie, že u Koroľova, súdiac podľa všetkého, bol polytandemový režim normou. Prečo? Raz na televíznom kanáli „*Kultúra*“ vysielali stretnutie s akademikom Raušenbachom (*jeden zo stúpecov Koroľova*). Raušenbacha vtedy požiadali, aby jedným slovom ocharakterizoval Koroľova. Raušenbach sa na chvíľku zamyslel a potom povedal, že ak má Koroľova charakterizovať jedným slovom, tak je to — plukovník. Pretože z jeho pohľadu **Koroľov** nebol ani znamenitým vedcom, ani znamenitým inžinierom. A keď sa zamyslíte, tak v čom spočíva podstata hodnosti plukovníka? Veliteľ, koordinovať činnosť rôznych odborníkov v hierarchicky organizovanom systéme, pritom v dlhodobých časových intervaloch. Koroľov bol v tomto zmysle veľmi dobrým riadiacim pracovníkom vo svojej epoche, teda v tom kolektíve a tej spoločnosti v ktorej žil.

Auditórium: Mám ešte jednu otázku na našu históriu. Keď sa pozrieme hlbšie a hlbšie do histórie, tak sú známe nejaké príklady štátneho riadenia na úrovni starovekého Egypta, starovekej Rusi? Bola aj u nás niekedy realizovaná podobná žrečeská funkcia, alebo to u nás vždy smerovalo k individualizmu, že tu bol taký hlavný staršina, tam zasa iný?

MV: Nie. U nás to nesmerovalo k individualizmu, pretože to, čo sa nazýva žrečestvom, bolo v podstate celocivilizačnou sociálnou skupinou (*profesiou*), rovnako ako kniežaco-bojarský stav bol celocivilizačným profesionálnym spoločenstvom úradníkov-vykonávateľov (*riešení žrečestva*). Historické dokumenty, ktoré sa k nám dostali, svedčia o tom, že Novgorod si sám pozýval kniežatá, a že počas trvania špecifickej kniežacej epochy kniežatá nesedeli dlho v jednom kniežatstve, ale prebiehala rotácia kádrov. To šlo ale zo zotrvačnosti od tej doby, keď ešte nie samotné kniežatá rozhodovali o otázkach rotácie, ale keď žrečestvo rozhodovalo o tom, komu zveriť akú úlohu.

Fungoval tam iný systém. Štátnosť, tak ako ju chápeme dnes na Rusi neexistovala, ale systém riadenia bol v niektorých aspektoch efektívnejší, než systém štátneho riadenia v iných civilizáciách. To je ale na samostatnú tému.

Auditórium: Viac sa to podobalo ľudovláde?

MV: Malo to bližšie k ľudovláde v tom zmysle, že prístup do žrečeského stavu bol otvorený všetkým, lebo v morálno-etickom aspekte bola spoločnosť jednotná, takže žreci, kniežatá, bojari a tzv. „*obyčajní ľudia*“ mali rovnakú mravnosť aj etiku, takže nemohlo dochádzať k problémom, pretože systém vzájomnej podriadenosti a vzájomnej zodpovednosti bol funkčný. To znamená, že bez ohľadu na pracovné povinnosti vyplývajúce z ich postavenia, boli Ľuďmi, či už sa jednalo o Žreca, knieža alebo niekoho iného. Keď sa jednalo o výkon pracovných povinností, tak sa ľudia nepodriaďovali urodzencovi, ale človeku, ktorý riadi kolektívnu činnosť a berie na seba aj zodpovednosť za túto činnosť.

Auditórium: Dá sa teda povedať, že ten kurz, ktorý ozrejmuje v mysliach ľudí Vnútorňý Prediktor skrz koncepciu, je príkladom toho, akým smerom by sme sa mali rozvíjať?

MV: Áno, pretože Koncepcia sociálnej bezpečnosti predpokladá morálno-etickú rovnorodosť spoločnosti.